

Az 1956-os magyar forradalom

Tisztelt Olvasók!

Az 1956-os események megítélése az elmúlt évtizedekben meglehetősen ellentmondásos. Titulálták ellenforradalmi lázadásnak, forradalomnak, népfelkelésnek. Egyesek számára maga volt a rémálom, másoknak pedig a szabadság legmagasabb fokának kifejezése. Magyarország kissé negatív megítélése pozitív irányba változott 1956 után és Budapest a szovjetek elleni szabadságharc szinonimája lett. 2016-ban emlékezünk meg a forradalom és szabadságharc 60. évfordulójáról. Ez a kis füzet ennek állít emléket. Röviden összefoglaltam benne az eseményeket, az oda vezető utat és a megtorlást. Emlékezzünk együtt, Békésen, békésen.

Mucsi András

*Békés város oktatási és
kulturális tanácsnoka*

Sztálin halála után

1953-ban elhunyt Sztálin, majd a nyári fordulat után sokan hitték, hogy **Nagy Imre miniszterelnöksége** alatt sok minden meg fog változni. Valóban enyhült a terror; igyekeztek a Rákosi és köre által elkövetett hibákat kijavítani, Magyarország mégis egypártrendszerű kommunista csatlós ország maradt. **1955 áprilisában** Rákosi elérte **Nagy Imre megbuktatását**, akit bizalmi embere, Hegedűs András követett a miniszterelnöki székben. A hatalom Rákosi kezében maradt. Májusban a Német Szövetségi Köztársaság NATO-csatlakozása után megalakult a **kommunista Varsói Szerződés** nevű katonai szövetség, amelynek hazánk is tagja lett. **1955. december 14-én** Magyarországot is **felvették az ENSZ-be**. A kommunista Magyar Dolgozók Pártja (MDP) ellenzéki gondolkodású tagjai, köztük sokan értelmiségiek, létrehozták a Petőfi-kört, amely egyre élesebben bírálta a pártvezetést. A Szovjetunió rendezni akarta viszonyát Jugoszláviával, így a Magyarországon Tito-barátsággal, jugoszláv kémtevékenységgel vádolt és elítélt kommunista politikusok ügyéről sem lehetett tovább hallgatni.

A forradalom előestéjén

1956. július 18-án az MDP központi vezetősége leváltotta Rákosit, akit **Gerő Ernő** követett a párt élén. Rákosi a Szovjetunióba távozott. Gerő ugyan Rákosi híve volt, de kénytelen volt foglalkozni a „hibák” kijavításával. Áttervezték a második ötéves tervet, amelyben az ipar számára 47-50, a mezőgazdaság számára 27%-os növekedést írtak elő. **Október 6-án nyilvánosan újratemették** az 1949-ben koncepciók perben elítélt és **kivégzett Rajk Lászlót és kommunista társait**. A temetés hatalmas tömeg néma tüntetésévé változott.

Eközben **megalakult a MEFESZ**, az egyetemisták kommunista párttól független szervezete, amely 16 pontban foglalta össze követeléseit. Ebben a demokratikus viszonyok helyreállítását, a szovjet csapatok kivonását, a magyar-szovjet viszony kölcsönösségen alapuló újjászervezését, a tervgazdaság módosítását követelték. **Az egyetemisták és a Petőfi-kör október 23-ra tüntetést hirdettek Budapesten a Bem szoborhoz.**

Október 23. eseményei

Október 23-án 50 ezer fős tömeg gyűlt össze a Bem szobornál. A gyűlést először a pártvezetés betiltotta, majd engedélyezte. A tüntetők között sok egyetemista volt és a társadalom minden rétege képviseltette magát. Különösen sok munkás jelent meg az eseményen. A **16 pont felolvasása** után a tömeg Nagy Imre miniszterelnöki kinevezését, a demokratikus viszonyok helyreállítását követelte. A tömeg a Parlamenthez vonult, ekkor már százezren voltak, és Nagy Imre megjelenesét követelték. Ezt követően egy részük a Dózsa György útra, a másik részük a Rádió elé ment. **A Dózsa György úton állt Sztálin nyolcméteres bronz szobra**, amely 10 méteres lábazon állt. A szobrot, mint az elnyomás jelképét **ledöntötték**. A Magyar Rádió elé vonuló tömeg azt akarta, hogy olvassák be az adásban a követeléseiket, ehelyett Gerő Ernő beszédét sugározták. A párt főtitkára szerint a budapesti megmozdulás a nép ellenségeinek munkája. Ez olaj volt a tűzre.

Miután rálöttek a tömegre, elszabadultak az indulatok, és **a tüntetők elfoglalták a Rádiót**. A tüntetők fegyvert szereztek a fegyverraktárakból és a katonáktól, Budapest több pontján fegyveres harc kezdődött. Budapesten kitört a forradalom. **A tömeg kívágta a magyar zászlóból a Rákosi-féle címet**, amely tulajdonképpen a szovjet címer „magyar viszonyokra adaptálása” volt.

Forradalmi hullám

A következő napokban a **forradalmi hullám elérte a vidéki városokat**, ahol sorra tüntetések kezdődtek, helyi forradalmi tanácsok alakultak. Sok helyen eltávolították a kommunista vezeték portréit, a vörös zászlókat elégették. A rémült **Elnöki Tanács** (a népköztársaság kollektív államfői testülete) **október 24-én miniszterelnökké nevezte ki Nagy Imrét**. Az elégedetlenség nagy volt, és a kormány és a pártvezetés egyre kevésbé volt ura a helyzetnek. **Október 25-én sokezeres tömeg vonult a Parlament elé, ahol a környező épületek tetejéről a tömegbe lőttek**. Kutatások szerint az ÁVH állt az akció mögött. Majdnem kétszázan maradtak vérbe fagyva a kövezeten. Ez csak növelte a forradalmi tömeg elszántságát, felkelőközpontok jöttek létre, a gyárak munkásai sztrájkba léptek.

Békésen október 27-én kezdődött el a forradalom, amikor a Bérházban a Hazafias Népfront gyűlést hirdetett. A cél az volt, hogy a helyi kommunista vezetés az események élére állva kifogja a „szelet” a forradalom vitorlájából. Ezt **Szatmári István** egykori kiskazda politikus fellépése akadályozta meg. Húsz fős forradalmi bizottság alakult, a vezetője Szatmári lett. A Békés megyei forradalmi bizottság vezetője az akkor 28 éves **Fekete Pál** békéscsabai tanár lett.

Úton a demokrácia felé

Október 25-én az MDP vezetőségéből **több embert menesztettek, köztük Gerő Ernőt**. Az új pártfőtitkár Kádár János lett, aki maga is megjárta Rákosi börtönét, miután koncepció perben „kémnek és árulónak” találtatott, pedig az egyik leghűségesebb kommunista politikus volt. Október 28-án Nagy Imre az eseményeket **nemzeti forradalomnak** nevezte, és hitet tett a reformok, a forradalmi követelések végrehajtása mellett. **Bejelentette az ÁVH feloszlatását**, valamint a **többpártrendszer visszaállítását**. Több régi polgári politikust, mint Tildy Zoltán volt kiskazda államfőt, bevonták a kormányba. Megkezdődött a szovjet csapatok kivonulása Budapestről, a **pártok újjáalakulása** és új pártok szervezése, a politikai foglyok, így Mindszenty József esztergomi érsek kiszabadítása. A régi pártok közül újjászerveződött a Független Kiskazdapárt, a Szociáldemokrata Párt, Petőfi Párt néven a Nemzeti Parasztpárt, valamint a Keresztény Demokrata Néppárt. Gombamódra szaporodtak az új pártok is. A forradalom karhatalmi alakulata a **Nemzetőrség** volt.

Úton a függetlenség felé

Október 30-án a tömeg megostromolta a Köztársaság téri kommunista pártházat, majd azt elfoglalta, feldúlta és több kommunistát meglincselt. November 1-jén **megszűnt a Magyar Dolgozók Pártja,** és Magyar Szocialista Munkáspárt (**MSZMP**) néven új kommunista párt alakult. A kormány koalíciós alapon átalakult, így helyet kaptak a kommunista politikusok mellett a kisgazdapárti, szociáldemokrata és parasztpárti politikusok is. Miniszter lett a békési kisgazda politikus, B. Szabó István is.

November 1-jén a kormány bejelentette **az ország kilépését a Varsói Szerződésből,** egyúttal Magyarországot független állammá nyilvánította. Kérték az ENSZ-t, hogy ismerje el az ország semlegességét, és hogy a Biztonsági Tanács tűzze napirendre a „magyar ügyet”. Mindez „természetesen” nem valósulhatott meg, mert a Nyugat nem vállalhatta fel egy új világháború kitörését pusztán a magyarok miatt.

A nagyhatalmak játéka

Mindeközben a szovjetek „**Forgószél**” fedőnév alatt előkészítették a magyar forradalom leverését. Az októberi eseményekről **Andropov** szovjet nagykövet rendszeresen tájékoztatta Moszkvát. Kétszínű magatartással úgy nyilatkozott, hogy a szovjetek elfogadják az új kormányt, és hajlandók tárgyalni a szovjet csapatok kivonásáról. Ezt ténylegesen nem gondolták komolyan, és titokban **november első napjaiban egyre több csapatot vonultattak be az országba.** Megszállták a főbb pályaúdvárokat, épületeket, városokat, majd november 3-ra Budapest alá vontak össze nagyobb egységeket. Az Amerikai Egyesült Államok és nyugati szövetségesei nem gondolták komolyan a beavatkozást. Ennek oka a **szuezi válság** volt, de az is közrejátszott, hogy Magyarország az **1945-ös jaltai és potsdami konferenciák határozata** értelmében szovjet övezetben feküdt, így az itteni országok ügyeibe a nyugatiak nem szólhattak bele, amiként pl. a szovjetek sem avatkozhattak be az olasz vagy holland belügyekbe. A Nyugat némi segélyszállítmányon és november 4. után az osztrák határ megnyitásán és a magyar menekültek befogadásán kívül nem tett semmit a forradalom érdekében. **November 3-án Ma-léter Pál** tábornok, honvédelmi miniszter **delegációja Tököltre ment** tárgyalni a szovjet csapatokhoz a kivonás kérdésében, **de a szovjetek** a diplomácia szabályait felrúgva **letartóztatták a delegációt.** Látható volt, hogy a magyar szabadságharc hamarosan tragikus véget ér.

Ellenkormány alakul

November 1-jén **eltűnt Kádár János Budapestről**, és egy ideig senki sem tudta, hogy hol van. Hivatalosan a Nagy Imre-féle koalíciós kormányban az MSZMP-t képviselte. A szovjetek felvették vele a kapcsolatot, **a Szovjetunióba távozott**, ahol összeállítottak vele egy **kommunista bábkormányt**, amelynek a **Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány** nevet adták. Ennek elnöke ő volt. Amikor november 4-én a szovjet csapatok támadást indítottak a magyar főváros ellen, az állítólagos szolnoki rádióban (valójában minden bizonnyal a Kárpátaljáról) Kádár János rádióüzenetben jelentette be, hogy átvette a hatalmat és új kormány van, amely segítségül hívta a szovjet hadsereget.

November 4-én hajnalban megindult a végső szovjet roham. Nagy Imre ugyan a rádióban bement, hogy a kormány a helyén van, ténylegesen igyekezett mindenki elmenekülni, ismerősöknél vagy idegen országok követségein menedéket találni. Néhány órával később ő maga is menedékjogot kért és kapott a jugoszláv nagykövetségen. Kemény küzdelem bontakozott ki a gyengén felszerelt forradalmárok és az agresszorok között. **November 12-ig még folytak a harcok**, de aztán a megszállók úrrá lettek a helyzeten. A munkástanácsok és az Írsozövetség kitarítottak a forradalom követeléseivel. A lakosság nem akart együttműködni az új rezsimmel, és az ENSZ is napirendre tűzte a „magyar kérdést”.

Megtorlás

Kádár először újjászervezte az MSZMP-t, majd decemberben az MSZMP pártértekezlete „**ellenforradalomnak**” minősítette az októberi eseményeket. Közben **kétszázezer ember menekült nyugatra**, az új karhatalom, a „pufajkások” és a munkásőrség nevű kommunista fegyveres szervezet segítségével a kormány elkezdte a megtorlást. Különösen 1957 tavaszán tartóztattak le sok embert. **A forradalom helyi és országos vezetőit letartóztatták és perbe fogták.** A jugoszláv követségről kicsalták Nagy Imrét és társait, letartóztatták és Romániába vitték őket. Onnan 1958-ban tértek haza, hogy itt bíróság elé állítsák őket. **Nagy Imre, Maléter Pál, Gimes Miklós és Szilágyi József halálbüntetést kapott**, a többiek sok éves börtönt. Összesen 22 ezer ember került börtönbe, a kivégzettek száma 300-500 között volt. Habár a kormány nemzetközileg el volt szigetelve, a „rendcsinálás” jól sikerült, az ellenállást megtörték. A rákosista vezetést eltávolították az MSZMP éléről, de a pártállamot restaurálták. Látna az ellenállás értelmetlenségét, sokan inkább beletörődtek a kialakult helyzetbe. **1963-ban Kádárék beszüntették a pereket**, a politikai foglyok egy részét kiengedték, cserébe az ENSZ levette a napirendről a „magyar ügyet”.

Kronológia

1953 – Sztálin halála

1953-55 – Nagy Imre miniszterelnöksége

1956. július 18. – Rákosi menesztése az MDP éléről

Október 6. - Rajk László újratemetése

Október 23. – tüntetés a Bem szobornál, majd a forradalom kibontakozása

Október 24. – Nagy Imre miniszterelnök

Október 25. – az ÁVH a tömegbe lő a Parlament előtt, Gerő menesztése

Október 28. – az ÁVH feloszlata, a többpártrendszer bevezetése

Október 31. – a Köztársaság téri párház ostroma

November 1. – feloszlik az MDP, megalakul az MSZMP, kilépés a Varsói Szerződésből

November 2. – átalakul a Nagy Imre-kormány

November 3. – Maléter Pál delegációját a szovjetek elfogják

November 4. – a szovjet csapatok elfoglalják Budapestet

1957 – a megtorlás kezdete

1958 – Nagy Imre és társai pere

1963 – amnesztia

